

AGREEMENT VS DISCREPANCY CONCERNING THE LEXICOGRAPHICAL DEFINITION AND DISCURSIVE USE OF WONDER PSYCHOLOGICAL VERBS. ON THE CONCEPT OF 'WONDER' IN ROMANIAN, FRENCH AND SPANISH

Dana-Luminița Teleoacă (Dobre), PhD, Scientific Researcher III, "Iorgu-Iordan
– Al. Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract: Our research aims to prove to what extent the fundamentally positive meaning (as indicated in the dictionaries) of the three lexemes expressing the wonder concept in Romanian, French and Spanish (cf. Rom. a [se] minuna, Fr. [s']émerveller and Sp. maravillarse) is also valid for the contemporary use of these verbs. To be more specific, we try to establish to what extent the correlation, at the discourse level, between these lexemes and the stimuli can generate only positive experiences. Our analysis comprised the dissociation between (a) the religious (Christian) discourse, where these verbs lexicalize intensive-positive meaning par excellence and (b) the lay discourse, the colloquial register of current Romance languages, where we can prove, at least for Romanian, the semantic polarization phenomenon (for instance, the occurrence of Rom. a minuna in the same context with negative [contextual or intrinsic] stimuli). In this approach, we took into account multiple aspects: the etymological issue, the specific historical, economic and cultural conditions in which have evolved, on one hand, the Romanian language and on the other hand, the Western Romance languages, and, last but not least, the decadence of postmodern society, a secular society par excellence.

Keywords: wonder psychological verbs, lexicographical, discursive, (apparent, real) stimulus, non-animated subject, positive / negative / neutral matrix content.

1. Precizări preliminare

Rom. a (se) minuna poate fi definit, în conformitate cu principiile gramaticii cognitiv-funcționale (v., de ex., Langacker 1987: 147 sq., Lakoff 1987: 63 sq. sau Manea 2001: 25 ș.a.), drept verb polisemantic în diacronie, având în vedere că acest lexem verbal a fost atestat în româna veche, îndeosebi în textele bisericești, și cu alte sensuri, alături de sensul binecunoscut astăzi „a uimi profund pe cineva și a-i stârni admirația”, și anume [despre Divinitate] „a înzestra cu calități miraculoase”, respectiv „a săvârși o minune” (DLR [VI] 1967). În conformitate cu definițiile lexicografice, a minuna este în româna modernă / actuală un verb psihologic cu o încărcătură semantică intensivă și fundamental, chiar exclusiv pozitivă¹, acesta lexicalizând un sens discret hibrid, în care semele uimirii coexistă cu cele ale admirației². Din punct de vedere etimologic, a minuna reprezintă un derivat pe teren intern de la un substantiv, după toate probabilitățile, moștenit din latină, și anume mirionem³. Din aceeași familie etimologică făcea

¹ Acest aspect reiese nu doar din definiția lexicografică a verbului în discuție, ci inclusiv din contextele citate în scopul ilustrării (și susținerii) conținutului semantic al acestuia (de pildă, în DLRLC contextele reproduse sunt relevante, fără nicio excepție, pentru lexicalizarea unei accepții prin excelență pozitive).

² Nu insistăm asupra acestui aspect, aprofundat de noi într-un studiu din 2014 (v., la Bibliografie, Teleoacă 2014b).

³ În multe dintre sursele consultate, substantivul respectiv figurează ca neatestat, în consecință acesta fiind consemnat cu asterisc (v., de pildă, CDER 5317). În realitate însă, asteriscul nu se justifică, termenul fiind atestat la Accius, dar și la Tertullianus (pentru detalii, v. Ern.–Meillet 2001).

parte și verbul *mirari* / **mirare*, etimon, printre altele, (și) al rom. *a mira*, în aceste condiții româna fiind unica limbă romanică ce a continuat până în zilele noastre, cu un sens doar aproximativ identic, două forme verbale, raportabile în ultimă instanță la unul și același radical latin, anume *mir-* (cf. *a [se] mira*, respectiv *a [se] minuna*). Diferențele între cele două lexeme se stabilesc nu numai la nivelul semelor graduale și al polarității, ci inclusiv având în vedere relația specifică a fiecăruia dintre acestea cu sfera (discursivă) laică, respectiv religioasă. Astfel, dacă *a (se) mira* a fost valorificat foarte probabil de la bun început în aria laică de semnificații, evoluția celuilalt verb nu se putea petrece independent de semantica intrinsecă și destinul substantivului de la care acesta s-a derivat, anume *minune*, un nume fundamental religios, marcat intensiv. Chiar dacă astăzi *a (se) minuna* [+religios] nu mai apare cu aceeași frecvență ca în româna arhaică (v., în acest sens, și cele 2 accepții, conotate religios, menționate *supra* pentru limba veche), totuși *acesta reprezintă în continuare un verb cu dublă încărcătură semantică, profană și religioasă*, mărturie în acest sens stând și o serie de contexte pe care le-am consemnat în pagini de limba română. Această realitate – de netăgăduit – vine în contradicție cu definițiile care figurează în sursele lexicografice ale românei actuale și în conformitate cu care *a (se) minuna* ar fi un verb fundamental, chiar exclusiv laic⁴. Desigur, acest tip de deficiență ar putea fi remediat prin semnalarea, în interiorul definiției lexicografice, inclusiv a accepției pe tărâm religios, prin precizarea explicită a apartenenței terminologice (cf., de pildă, *a [se] minuna* (bis.) „a se smeri în fața puterii / milosteniei / minunilor... lui Dumnezeu; a (se) tulbura profund”).

Similar situației consemnate pentru română, și celelalte două limbi romanice utilizează, pentru desemnarea conceptului ‘a (se) minuna’, nu verbe moștenite din latină, ci lexeme derivate pe teren intern de la un nume latin, de data aceasta, un semicultism (cf. Corominas 1954 [III]), și acesta, intrinsec, puternic marcat intensiv. Este vorba despre un nume circumscris aceleiași familii etimologice ca și *mirionem* (cf. *mir-*), și anume lat. vulg. *mirabilia* „cosas admirables” (Corominas) > ● sp. *maravilla* „sucedo o cosa *extraordinarios* que causan admiración” [„eveniment sau lucru extraordinar care provoacă surprindere și admirație”, t.n.]> vb. *maravillar(se)* „causar admiración a alguien” [„a provoca surprindere și admirație cuiva”, t.n.], (refl.) „ver con admiración” [„a privi cu surprindere și admirație ceva / pe cineva”, t.n.] (*apud* DRAE *online*); ● fr. *merveille* „événement ou chose qui cause un *vif* étonnement par son caractère étrange et *extraordinaire*” (TLFi) > vb. (*s'*)*émerveiller* „inspirer à quelqu’un un sentiment d’étonnement et de *vive* admiration...” (Larousse *online*). Așa cum se poate observa, semele graduale (intensive) figurează exclusiv în cazul sp. *maravilla* și al lexemelor din franceză (v., în acest sens, epitete precum *vif* sau *extraordinaire* / *extraordinarios* care susțin – pe bună dreptate – semantica superlativă a cuvintelor respective). Deși aceste seme sunt fără îndoială implicate, la nivel intrinsec, și de sp. *maravillar(se)*, totuși dicționarele acestei limbi nu fac nicio precizare în acest sens⁵. În schimb, în toate cele trei limbi romanice, glosarea lexemelor în discuție reflectă orientarea *fundamental, chiar exclusiv pozitivă*, precum și conținutul *discret hibrid* al acestora (experimentarea ‘surprinderii maxime admirative’). Rămâne de văzut în ce măsură aceste caracterizări sistematice, de dicționar, se verifică la nivelul utilizării concrete a acestor verbe în limbile romanice considerate, etapa actuală.

⁴De altfel, același tip de definire, în sferă exclusiv laică, apare și în sursele lexicografice ale limbilor romanice occidentale (v., în acest sens, glosarea sp. *maravillar* și a fr. *émerveiller*).

⁵O situație similară am constatat și în cazul verbului din română, *a (se) minuna*, glosat uneori prin lexeme non-intensive; de pildă, în NODEX 2002, *a minuna* este definit semantic prin verbe precum *a impresiona*, *a surprinde*, *a uimi* și chiar *a mira*, în condițiile în care niciunul dintre acestea nu este urmat de un modificator cu sens superlativ.

2. Subiectul-stimulus (non-animat, non-propozițional)⁶

În studii anterioare, consacrate conceptelor ‘a consterna’ (v. Teleoacă 2015), respectiv ‘a mira’ (v. Teleoacă 2016), remarcam, pe de o parte, asocierea verbelor psihologice în discuție cu substantive-stimulus încărcate matricial negativ sau care, deși intrinsec neutre, suportau contextual o citire în aria negativă de semnificații (este cazul vb. *a consterna*), pe de altă parte, disponibilitatea de asociere atât cu stimululși negativi, cât și pozitivi, deși cu o anumită prevalare – în ansamblul celor trei limbi romanice considerate – a experimentării în aria negativă de semnificații (cazul vb. *a mira*). În această ordine de idei, conceptul verbal psihologic care constituie obiectul acestei cercetări este unul inedit în măsura în care ‘a minuna’ implică *experimentarea stării de uimire maximă în mod esențial sub latura sa... pozitivă*, cel puțin din unghiul definirii lexicografice a celor trei lexeme. În acord cu această definiție semantică, așteptările noastre converg spre a admite asocierea celor trei lexeme (rom. *a minuna*, fr. *émerveiller* și sp. *maravillar*) în exclusivitate cu stimululși matricial sau contextual pozitivi care, la rândul-le, sunt susceptibili de a genera experimentări doar în plan pozitiv. În ce măsură însă această semantică intrinsecă (... etimologică⁷), consemnată ca atare în dicționare, se regăsește, în etapa actuală, la nivelul utilizării concrete a limbii, în speță, în registrul colocvial? Cu alte cuvinte, este posibil ca aceste verbe psihologice să se asocieze inclusiv cu substantive-stimulus marcate [+negativ] și, într-o eventuală situație de acest gen, cum ar putea fi calificată experimentarea stării respective (surprindere maximă pozitivă vs. negativă...)⁸? Am putea sau nu admite *polarizarea semantică* și, în acest context, *degradarea* și chiar *improprietatea semantică*, în condițiile în care, în majoritatea covârșitoare a eventualelor cazuri consemnate⁹, ‘a minuna’ ar fi privat de conținutul său pozitiv prin asocierea cu stimululși încărcăți negativ? Sau am vorbi doar despre simple... *tendințe*?! Pe de o parte, având în vedere că verbele care exprimă conceptul ‘a minuna’ sunt matricial pozitive, atunci s-ar impune să admitem mai degrabă *improprietatea semantică* (dimpotrivă, în cazul unui verb cum este ‘a mira’, conceptul de ‘tendință’ pare a fi mai adecvat, luând în considerare conținutul său matricial neutru). Pe de altă parte însă, nu trebuie să ignorăm nici *contextul extralingvistic* în care s-au putut petrece astfel de fenomene, și anume *societatea modernă* căreia, după toate probabilitățile, îi este din ce în ce mai la îndemână experimentarea (surprinderii) în aria negativă de semnificații! De altfel, unele dintre concluziile formulate de noi, în contextul discuției consacrate conceptului ‘a mira’, insistă asupra acestui *sindrom al modernității*, definibil drept expresie a *crizei afective a lumii actuale*, mai puțin aptă să trăiască mirarea / uimirea / surprinderea în înțelesul său pozitiv. În această ordine de idei, putem afirma că o anumită particularitate, calificabilă în *primă instanță* în termenii unei *improprietăți semantice*, este susceptibilă de a deveni, prin repetare constantă, într-un anume cadru istorico-cultural, *tendință*! Vom încerca, în continuare, să verificăm în ce măsură astfel de

⁶ În demersul nostru vom avea în vedere contexte (excerptate din pagini de limba română, respectiv din pagini de limba franceză și spaniolă) relevante pentru structura *activ-tranzitivă* a verbului ‘a minuna’, enunțurile reflexive fiind valorificate doar tangențial.

⁷ Sensul substantivelor care au stat la baza derivării acestor verbe, *minune* în română, *maravilla* în spaniolă, respectiv *merveille* în franceză – la rândul lor, continuatoare ale substantivelor latinești *mirionem* (derivat folosit inițial cu accepție negativă, evocând mai exact o „persoană hidoasă”, pentru ca în literatura creștină să fie valorificat cu sensurile „admirator (naiv)”, atestat la Tertullianus, și, ulterior, „minune”), respectiv *mirabilia* (de la bun început, termen al limbii bisericești, cf. Ern.–Meillet 2001) –, este prin excelență unul intensiv pozitiv, caracteristici transmise ca atare și derivatelor verbale postnominale.

⁸ În cazul unui verb psihologic precum *a mira*, posibilitatea de asociere inclusiv cu stimululși marcați [+negativ] era cât se poate de firească, având în vedere caracterizarea acestuia drept verb *prin excelență neutru*. Acest firesc al asocierii nu poate fi însă admis pentru ‘a minuna’, verb orientat fundamental pozitiv.

⁹ Excepție ar putea face unele enunțuri în care un substantiv matricial negativ este susceptibil de a se încărca, într-un anume context, pozitiv (cf., de pildă, *Agresivitatea boxerului, reprezentant al României, ne-a minunat*, enunț în limitele căruia subst. *agresivitate* este... înobilat semantic).

supoziții se susțin... Începem discuția în acest sens cu româna, pentru care am consemnat o serie de contexte în care subiectul-stimulus este *intrinsec pozitiv*, prin urmare fiind vorba despre enunțuri care ilustrează situația ideală, având în vedere conformitatea cu semantica intrinsecă a lexemului verbal; cel mai adesea este vorba despre contexte laice, deși nu lipsesc nici contextele bisericesti: „Si de fiecare data ma *minuneaza relaxarea* oamenilor de acolo” (*online*: www.piticu.ro/benzinaria-fara-benzinari.html); „Ne *minunează măiestria și finețea* cu care sunt lucrate obiectele în filigrane...” (*online*: www.pemptousia.ro/2013/07/trebizonda/); „Pe toti ne *minuneaza dezvoltarea* dintr-un simplu embrion...” (*online*: acvila30.wordpress.com › Predici, Predică la Duminica a IV-a din Post a Sfântului Ioan Scărarul a ÎPS) ș.a. Adesea, experimentarea în arie pozitivă este susținută de stimulul *matricial neutru*, care se încarcă *pozitiv contextual*; și de această dată precumpănesc contextele laice: „... *designul* întregului hotel mă *minunează*” (*online*: outinmures.ro/hotel-binderbubi-sighisoara-de-vazu); „Desigur, *raspunsul acesta*, cum ne *minuneaza* pe noi astazi, L-a uimit si pe Hristos” (*online*: www.oasteadomnului.ro/2016/vindecarea-slugii-sutasului-2)¹⁰. Contextele în care *a minuna* se asociază cu *stimulul* (*intrinsec* sau *contextual*) *negativi* sunt susceptibile de a fi definite, cel puțin la prima vedere, drept *improprii*, având în vedere conținutul matricial fundamental pozitiv al vb. *a minuna*: „Si *goliciumea* paharului te *minuneaza*, caci da, uneori e gol de tot, si te face sa vezi propria goliciume” (*online*: www.garbo.ro › Stil › Lifestyle › Jumatatea plina a paharului); „Ma *minuneaza josticia* de care dau dovada o serie intreaga de ziaristi din presa romaneasca” (*online*: www.politicienii.ro/2015/06/) ș.a. Așa cum se poate înțelege, în contexte de genul celor citate, *a minuna* nu mai lexicalizează un sens pozitiv, ci unul (intensiv-)negativ, ce poate fi caracterizat în termenii surprinderii neplăcute la superlativ; prin urmare, în astfel de situații de comunicare, mult mai adecvate ar fi fost lexeme verbale precum *a intriga*, *a consterna*, *a contraria* sau *a șoca*. Aceeași observație este valabilă și cu referire la o serie de enunțuri în care subiectul-stimulus, intrinsec neutru, se încarcă, în limitele unui anume context, cu un sens negativ (cf., de ex., „Am pus adineauri o intrebare al carei *subiect* ma cam *minuneaza* de o luna de zile”, *online*: www.tpu.ro › Categori › Totul despre TPU); „Mă *minunează* însă *hotărârile* instanței”, *online*: ziuadecj.realitatea.net/.../acuza-tetarom-ca-le-a-fugit-terenul-de-su...; „Mă *minunează atitudinea* unora desprinsă parcă din filmele cu frustrați sexual”, *online*: www.minunat.eu/guest-post-ce-minuneaza-pe-alexan... ș.a.). Uneori, enunțiatorul este conștient că folosește verbul *a minuna* cu sens... impropriu, în acest context el încadrând lexemul respectiv între ghilimele: „De la votarea nocturnă, cu depunerea jurământului în pădure, *Guvernul de la Chișinău* încetează să ne '*minuneze*'” (*online*: independent.md/maria-ciobanu-guvernarea-nu-nceteaza-sa-ne-minunez...) ș.a. Același fenomen al *deznobilării semantice* este evidențiat și de numeroase enunțuri reflexive (cu circulație în româna actuală), de regulă neconotate stilistic, în limitele cărora obiectul prepozițional reprezintă adesea un substantiv-stimulus marcat [+negativ]: „... mulți oameni *se minunează de nepăsarea și aroganța* bărbatului din Slovacia” (*online*: www.auto-bild.ro/.../toate-masinile-se-dau-din-calea-a...) ș.a.

Caracterul impropriu al unor utilizări de acest gen este, cel puțin într-o anumită măsură, atenuat în condițiile acceptării unei relevanțe mai largi a acestora, și anume extralingvistică, culturală, dar și luând în considerare performarea unora dintre enunțurile respective sub semnul (auto)ironiei. În această ordine de idei, pe de o parte, acest proces de *degradare semantică* poate fi văzut drept expresie a unei *anumite tendințe*, la rândul său ilustrativă pentru *profilul spiritual al civilizației moderne*. De altfel, perspectiva statistică ar putea susține și ea, într-o anumită măsură, acest tip de valorizare: fenomenul consemnat de noi, în pagini de limba română, nu pare a avea

¹⁰ Pentru mai multe exemple, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*.

dimensiunile unui *hapax*, a *minuna* utilizându-se într-o serie de contexte cu această accepție denaturată. Pe de altă parte, deși ironia furnizează circumstanțe atenuante impropriității semantice, totuși, *contextele de acest gen sunt simptomatice pentru opțiunea vorbitorului actual al românei de a exprima un adevăr conținut într-un adevăr fel*, în cazul de față prin degradarea semantică a vb. *a minuna*. De pildă, în loc să spună: *Pentru că nu sunt un priceput în descălcirea tainelor cu care ne consternează / șochează / intrigă legislația noastră*, enunțiatorul optează pentru: *Pentru că nu sunt un priceput în descălcirea tainelor cu care ne minunează legislația noastră*, acest din urmă enunț fiind foarte probabil resimțit a avea un impact (conativ-fatic) superior asupra eventualului interlocutor. În al treilea rând, am putea spune că *semantica negativă* cu care vb. *a minuna* este utilizat azi în unele contexte (laice) are întrucâtva *acoperire etimologică*, având în vedere că lat. *mirionem* prezenta la origini o accepție negativă (cf. „prodige de laideur”, „monstre”, *apud* Ern.–Meillet 2001), *foarte probabil doar odată cu creștinismul producându-se o înobilare semantică a acestuia*. Accepția păgână negativă trebuie însă să fi persistat în memoria colectivă a populației daco-române, mai ales în condițiile dezvoltării acesteia în spațiul așa-numitului „creștinism popular” (Zugravu 1997)¹¹. În Occidentul romanic, dimpotrivă, lat. *mirabilia* a fost de la bun început utilizat cu accepție fundamental pozitivă, substantivul în discuție fiind termen al limbajului bisericesc (Ern.–Meillet 2001). În această ordine de idei, va fi interesant de văzut în ce măsură verbele corespunzătoare din franceză și spaniolă, în speță *émerviller* și *maravillar*, se construiesc și cu stimulul marcați [+negativ]. Totuși, așa cum am putut constata inclusiv pe baza contextelor excerptate din pagini de limba română, enunțurile în care *a minuna* se asociază cu stimulul pozitiv predomină net asupra celor cu stimulul negativ, ceea ce poate constitui un argument indirect în favoarea faptului că *a minuna* trebuie să se fi derivat de la *minune* într-o epocă în care acesta din urmă *lexicaliza un conținut eminent pozitiv*. De altfel, această realitate este susținută și la nivel frazeologic, majoritatea frazeologismelor în care apare *minune* fiind conotate pozitiv: *ca prin minune* = „(în legătură cu evenimentele pozitive) dintr-odată, pe neașteptate”; *minunea minunilor*, formulă care exprimă o apreciere superlativă; *cele șapte minuni ale lumii* = „șapte dintre operele celebre ale Antichității”; *de minune* = „admirabil, minunat, extraordinar” (DEX 2009). Alte structuri se asociază, în funcție de context, cu semnificații în plan pozitiv vs. negativ; v., de pildă, *mare minune* sau *minune mare*, exclamație care exprimă uimire, admirație, dar și neîncredere față de cele văzute sau auzite. Unicele frazeologisme cu încărcătură semantică negativă propriu-zisă sunt *a se face de minune* „a se face de râs; a produce uimire (în sens negativ)” (*ibid.*) și *mare minune să...* cu sens dubitativ, cf. „m-aș mira să...” (*ibid.*). Aspectul discutat este și mai bine ilustrat în cazul fr. *merveille*, consemnat în TLFi cu numeroase ocurențe *exclusiv în limitele unor frazeologisme conotate pozitiv*, ceea ce nu surprinde câtuși de puțin având în vedere semantica lat. *mirabilia*; cităm spre ilustrare: (înv.) *c’est merveille de + inf.*, *c’est merveille que + subj.* = « c’est une chose admirable, étonnante, extraordinaire » (TLFi); loc. (*attendre, dire, raconter*) *monts et merveilles* = «(attendre, dire, raconter) des choses étonnantes, extraordinaires, remarquables » (*ibid.*); *les sept merveilles (du monde)* = « les sept oeuvres d’art qui chez les Anciens passaient pour être supérieures aux autres en beauté, en grandeur, en magnificence »

¹¹ Existența populației daco-romane în afara unui cadru statal bine organizat, supus periodic stăpânirilor barbare, în condițiile unei vieți urbane precare, a determinat *rezistența vechilor culte timp îndelungat, normele noii religii, adevărul creștinismului, fiind adaptate mai... liberal, pe cale populară* (Zugravu 1997: 31 sqq.; v. și Teleoacă 2005: 14 sqq.). Sunt aspecte care explică, printre altele, opțiunea românei în favoarea unor termeni circumscriși sferei ontologice profane, precreștine / păgâne, prin opoziție cu selectarea în limbile romanice occidentale a unor termeni propriu-zis religioși, cf., de pildă, *draco / diabolus, Dominedeus / Deus, Creatio / Natalis* ș.a. (v. Teleoacă 2014b: 189–202) sau un proces mai intens de „migrare” a termenilor religioși în vocabularul de uz general, în cazul limbii române (v. Teleoacă 2012: 73–94).

(*ibid.*); *une merveille de; faire merveille, faire des merveilles* = « faire quelque chose d'étonnant, d'exceptionnel, méritant l'admiration » (*ibid.*); *dire merveille(s) de qqn. ou qqc.* = « faire l'éloge de, dire beaucoup de bien de... » (*ibid.*); *à merveille* « très bien, excellemment; admirablement, parfaitement bien » (*ibid.*); *se porter à merveille* = « être en excellente santé, en très bonne forme » (*ibid.*)¹² ș.a.

Conținutul matricial pozitiv al rom. *a minuna* este susținut și de o serie de enunțuri (unele, performate sub semnul unei anumite redundanțe) în limitele cărora acest verb este coordonat copulativ cu lexeme verbale definibile similar la nivel intrinsec: „Aceste lucruri *neminunează și ne îmbărbătează*” (basilica.ro/lansare-de-cd-la-filarmonica-oltenia-din-cr...); „... amintirile, care ne *delectează* sufletul, ne *farmecăși neminunează*” (*online*: gazetadesud.md/cartea-a-fost-mereu-cel-mai-importa...); „Lumea care ne înconjoară ne *fuscinează și ne minunează* în mod continuu” (*online*: www.descopera.ro/.../15055385-imagini-uimitoare-m...) ș.a. Alteori, semantica intrinsec pozitivă a vb. *a minuna* este subliniată în condițiile coocurenței acestuia, în tipare specifice, cu verbe încărcate matricial negativ (cf., de pildă, „... *nici nu ne minunează, nici nu ne supără*: trecem pur și simplu pe lângă ele”, *online*: <https://books.google.ro/books?isbn=6066003178>).

Orientarea fundamental pozitivă a vb. *a minuna* este susținută inclusiv de faptul că enunțurile în care acest verb se construiește cu modificatori de polaritate negativi apar cu totul izolat, de regulă tiparele respective fiind conotate pragma-stilistic. Aceste utilizări sunt marcate ca atare prin plasarea vb. *a minuna* între ghilimele, dovadă că enunțiatorul respectiv nu comite o improprietate semantică, el valorificând lexemul respectiv în deplină cunoștință de cauză, ca, de pildă, în contextul: „Mai mult, profetia facuta de El anunta aceasta activitate de contrafacere care '*minuneaza urat* lumea sfarsitului” (*online*: www.clipa.com/a2758-EXTRATERESTRII-si-INTRA...). În alte situații, de asemenea izolate, deznobilarea semantică a vb. *a minuna* este marcată prin precizarea *în(tr-un) mod negativ*: „Dacă ar fi ceva ce m-ar *minuna*, poate *într-un mod negativ*, ar fi *credința*. În ce sens? *Mă uit în jur și încep să realizez că din ce în ce mai puțini oameni cred în ceva*(s.n.)”. În contextul citat, enunțiatorul cunoaște sau, în orice caz, intuiește semantica prin excelență pozitivă a vb. *a minuna*, drept care și introduce în scopul dezambiguizării (modalizatorul *poate și*) perifraza ce susține încărcătura *contextuală* negativă a acestui verb psihologic (în consecință, și de această dată avem a face, cel puțin într-o anumită măsură, cu o utilizare în cunoștință de cauză a verbului în discuție cu sens „corupt”, negativ, sens actualizat în condițiile în care stimulul responsabil pentru experimentarea stării de uimire maximă în sferă negativă nu este credința, ci, dimpotrivă, absența acesteia, necredința!

Totuși, așa cum remarcam *supra*, vorbitorul actual asociază, într-o serie de situații, vb. *a minuna* cu stimulul negativ. Astfel de cazuri sunt superior reprezentate prin comparație cu enunțurile în care *a minuna* primește explicit modificatori adverbiali din sfera negativă de semnificații. Ambele tipuri de contexte presupun însă, în ultimă instanță, o decodare similară a vb. *a minuna* [v., de pildă, în acest sens, *Josnicia lui ne minunează pe toți* = „Josnicia lui ne surprinde *extrem de neplăcut* pe toți” ↔ *Atitudinea lui ne-a minunat foarte neplăcut*]. Nu este exclus ca aceste discrepanțe de atestare să se explice prin aceea că, în cazul primului tip de construcție (cu stimulul intrinsec negativ), contradicția dintre natura negativă a stimulului și semantica intrinsecă, fundamental pozitivă a vb. *a minuna*, nu este atât de evidentă prin comparație cu cea din a doua structură, unde ideea de „negativ”, „neplăcut”... se exprimă foarte explicit, în condițiile în care *a minuna* este un verb prin excelență pozitiv.

În franceză, contextele *activ-tranzitive* consemnate *în exclusivitate* pentru semantica fundamental pozitivă a verbului *émerveiller*, în consecință, de această dată, putându-se

¹² O situație similară consemnează dicționarele limbii spaniole pentru subst. *maravilla* (v., de ex., *DRAE online*).

admite o concordanță superioară între informația lexicografică și datele furnizate de comportamentul concret al verbului respectiv în limba actuală¹³. Ca și în cazul românei, *precumpănesc enunțurile cu stimuluzi, morfologic, substantive neutre matricial, care, contextual, se încarcă pozitiv*: « **Un ruisseau** dans la ville, le Robec, nous *émerveille* » (online : www.tripadvisor.fr > ... > Rouen > Rouen - Activités > Rue Eau-de-Robec); « **La gastronomie haïtienne émerveille** encore une fois » (online : www.mosaikhub.com/gout-et-saveurs-lakay-la-cuisine) ș.a. În context bisericesc, accepția pozitivă a unui substantiv-stimulus intrinsec neutru se precizează cel mai adesea, într-o primă instanță, în interiorul unei sintagme genitivale (cf. *la pensée de Dieu, l'enseignement de Jésus ș.a.*): « **La pensée de Dieu** nous émeut-elle, nous *émerveille-t-elles* » (online: https://w2.vatican.va/.../papa-francesco_20150826_udienza-generale.ht...); « ... **l'enseignement de Jésus** nous *émerveille* par sa profondeur » (online : [www.entretienschretiens.com/019%20Notre%20pain%20quotidien%20\(...\)](http://www.entretienschretiens.com/019%20Notre%20pain%20quotidien%20(...)) ș.a. În același tipar intră și substantive *intrinsec pozitive*, ca, de pildă, *fidélité*: « Encore, une fois, **la fidélité de Dieu** nous surprend et nous *émerveille* » (online: www.eglisededieu debethel.com/historique/) ș.a. În unele contexte, substantivul-stimulus se raportează etimologic la aceeași familie ca și vb. *émerveiller* (v., de ex., fr. *miracle[s]*); în astfel de situații, construcția rezultată este una *intensivă* de tipul *parigmenonului*, în exemplul care urmează, o *figura etimologica*: « ... même si **les miracles** nous *émerveillent*, ils ne remplaceront jamais la nourriture de notre âme... » (online: www.topchretien.com/.../avoir-faim-de-la-parol...). *Émerveiller* se asociază cu substantive-stimulus intrinsec pozitive și în arie discursivă laică (cf., de ex., « **La beauté du monde** nous émeut, nous étonne, nous *émerveille* », online: monalbumdeloups.skyrock.com/3234776435-La-beaute-du-monde-nou...; « **Votre virtuosité** nous *émerveille* », online: www.cpneuchatel.ch/documents/Gala_2016 ș.a.).

Încărcătura semantică pozitivă a fr. *émerveiller* se precizează foarte clar în numeroase contexte în care acest verb apare în raport de coordonare copulativă sau de juxtapunere cu lexeme verbale orientate de asemenea pozitiv; ca și în cazul situației discutate pentru română, tiparele astfel rezultate sunt uneori marcate redundant (cf., de ex., « Le spectacle vivant nous *fascine*, nous *émerveille*, nous *émeut*, nous *excite*, nous *mobilise*, et *éveille une variété étonnante de sentiments* chez le spectateur... », online: www.astorgfilms.com/about-astorg-music/ ș.a.). Același aspect este susținut inclusiv de contextele în care vb. *émerveiller* este coocurent (de regulă, în limitele unei asocieri adversative) cu lexeme verbale prezentând un conținut (intrinsec) orientat negativ: « Des interprétations correctes, une tranquillité *qui n'endort pas mais qui n'émerveille pas non plus*, c'est ni drôle, ni triste, ni propose de réflexion particulière » (online : www.senscritique.com > Antofisherb > Listes) ș.a. Enunțurile cu modificatori de polaritate, pozitivi și negativi (cf. *agréablement* și *désagréablement*) nu apar nici măcar sporadic, în contexte marcate pragma-stilistic (ca în cazul verbului din română, *a minuna*), ceea ce constituie un alt argument în favoarea semnificării intrinsece fundamentale / exclusiv pozitive a fr. *émerveiller*.

Și în spaniolă, vb. *maravillar* guvernează subiecte-stimulus marcate prin excelență [+pozitiv]. De această dată însă, contextele cu substantive-stimulus *neutre intrinsec* și cele în limitele cărora stimulusul este *intrinsec pozitiv* sunt aproximativ la fel de bine reprezentate. În primul tip de enunțuri, cel mai adesea, sursa propriu-zisă (stimulusul real, responsabil pentru exprimarea stării respective) nu este exprimată prin intermediul unui complement, aceasta deducându-se de regulă dintr-un context mai amplu: “*La feria de los pueblos nos maravillo*”

¹³ Totuși, sporadic, și în franceză apar enunțuri reflexive în care *s'émerveiller* se asociază cu un stimulus negativ (pentru exemple, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*).

(online: www.tripadvisor.es > ... > Fuengirola - Qué hacer > Los Boliches); “Nos *maravillo la playa de Tulum*, la del hotel especialmente es muy bonita” (online: www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g15...) ș.a. În cazul stimuluzilor intrinsec pozitivi, problema sursei propriu-zise se pune în termeni specifici, de fapt... nu se mai pune, având în vedere că această categorie de stimuluzi implică prin definiție (similar stimuluzilor intrinsec negativi) stimulul real: “Nos *ha maravillado la belleza de las flores*¹⁴, *la majestuosidad de algunos animales*” (online: <https://books.google.ro/books?isbn=9702609593>); “Siempre me han maravillado los milagros de Jesús” (online: estudiandolabibliaconoscar.blogspot.com/.../senales-lo-largo-del-camino-) ș.a.

În unele contexte, doar la prima vedere vb. *maravillar* se asociază cu stimuluzi intrinsec pozitivi, în realitate contextul amplu pledând în favoarea unei experimentări în aria negativă de semnificații (cf. *maravillar*, „a surprinde într-un mod profund neplăcut”). Poate fi relevant în acest sens, de pildă, subst. *habilidad*, în următorul context (nemarcant stilistic) în care propaganda socialistă (utopică, mincinoasă) este demontată pas cu pas: “Reconozco que siempre me *ha maravillado la grandiosa habilidad dialéctica y propagandística de los socialistas* progres solidarios mendaces y expertos en prevaricar amparándose en el uso alternativo del derecho, reconozco que siempre me ha sobrecogido el depurado estilo que tienen de mentir solemnemente sabiendo que nadie les iba a reclamar responsabilidades y sabiendo que casi todos sabemos que mienten...” (online: orel.blogia.com/.../012701-vale-si-dejamos-a-eta-part-). În alte cazuri, stimulul este unul intrinsec negativ; și de această dată, este vorba despre contexte non-marcate stilistic, în consecință enunțurile de acest gen putând fi considerate drept ilustrative pentru un anume tip de improprietate semantică (cf., de ex., “Siempre me *ha maravillado el cinismo* de esta gente y como son capaces de acusar a sus ‘enemigos’ comportamientos propios incluso a...”, online: www.cotilleando.com/foro/posts/2829653/)¹⁵ ș.a. Uneori, stimulul, intrinsec neutru, se încarcă negativ într-un anume context, *maravillar* lexicalizând o accepție de asemenea negativă (cf., de pildă, “Siempre me han maravillado los individuos marginales que gastan al mes 1.800 € en drogas”, online: www.vozpopuli.com/.../Culturas-Literatura-Dos-). Totuși, contexte de genul celor reproduse apar mai degrabă sporadic în spaniola actuală, având în orice caz o frecvență inferioară comparativ cu enunțurile similare, consemnate *supra* pentru română.

Și semantica intrinsec pozitivă a sp. *maravillar* transpare inclusiv la nivelul a numeroase contexte (unele, performate sub semnul redundanței) în care acest verb apare în raport de coordonare copulativă sau de juxtapunere cu verbe / locuțiuni / perifraze verbale (cvasisinonimice) orientate de asemenea pozitiv (cf., de ex., “Lo que me *ha maravillado y fascinado* sobremanera ha sido el señor Charlton Heston”, online: www.filmaffinity.com/mx/reviews/2/671924.htmls...; “... son sólo algunas razones que nos han maravillado y dejado con la boca abierta”, online: room5.trivago.com.mx > Tipo de viaje > Play ș.a.). Încărcătura semantică fundamental pozitivă a sp. *maravillar* este evidentă inclusiv în enunțuri în care acesta este cocurent cu verbe (cvasi)antonimice, uneori în raport de coordonare... copulativă (iar nu adversativă): “... modelo caricaturesco, que en bastantes ocasiones parece ir adscrito a la existencia intrínseca del videojuego, nos *ha maravillado y horrorizado a partes iguales* con representaciones hiperbólicas de la realidad en ambos sexos” (online: www.gamedots.mx/evolucion-de-controles-de-videoj...) ș.a.

¹⁴ V., prin comparație, *Las flores* (stimulus neutru matricial, dar care, contextual, se încarcă pozitiv) *nos han maravillado por su belleza*.

¹⁵ Cf., în același sens, și unele contexte reflexive, ca de pildă: “A cada día que pasa, me maravillo más de su *ineptitud y majadería*” (online: https://issuu.com/shangay/docs/shangay_476/4) ș.a.

Că sp. *maravillar* este un verb prin excelență orientat pozitiv, acesta fiind cunoscut și utilizat ca atare de către vorbitorii actuali de spaniolă, se poate înțelege și din absența contextelor cu modificatori de polaritate. În această ordine de idei, asocierea cu *agradablemente / de manera agradable* este foarte probabil percepută de către vorbitor a fi una superfluă, în timp ce asocierea cu *desagradablemente / de manera desagradable* este resimțită ca generatoare de *contradictioin adiecto*. Izolat, totuși, am consemnat participiul *maravillado* precedat (redundant) de adv. *agradablemente* (cf., de ex., “... resultarán *agradablemente* *maravillados* al ver en los...”, *online*: acento.com.do/.../1160969-visitar-constanza-es-una-o...)¹⁶.

3. Considerații finale

Încercând să răspundem la întrebarea în ce măsură *orientarea fundamental pozitivă* (așa cum este aceasta descrisă în dicționare) a celor trei lexeme verbale care exprimă conceptul ‘a (se) minuna’ în limbile română, franceză și spaniolă (cf. rom. *a [se] minuna*, fr. [s’] *émerveiller* și sp. *maravillar[se]*) se susține și la nivelul utilizării concrete a acestor verbe, în demersul nostru am disociat între: a) utilizările în câmp discursiv religios / creștin, unde verbele în discuție lexicalizează accepții prin excelență intensiv-pozitive și b) utilizările de la nivelul limbii profane, în speță în registrul colocvial al limbilor romanice actuale, care ne îndreptățesc să admitem, în special în cazul românei, fenomenul *polarizării semantice* (v., în acest sens, ocurențele rom. *a minuna* inclusiv într-o serie de enunțuri cu stimulushi [intrinsic / contextual] negativi). Enunțuri (activ-tranzitive) similare au fost consemnate, mai degrabă sporadic, și în spaniolă, nu și în franceză, unde structuri similare apar exclusiv în tipar reflexiv. Aceste discrepanțe au fost explicate de noi luând în considerare mai multe aspecte. Astfel, perspectiva *etimologică* este susceptibilă de a aduce unele lămuriri în acest sens. Așa cum arătam, verbul din română se raportează, în ultimă instanță, la lat. *mirionem*, termen cu o accepție negativă la originile sale, doar odată cu creștinismul acesta fiind înnobilit semantic. Oarecum opozitiv se definește lat. *mirabilia*, care explică substantivele ce se află la baza verbelor corespunzătoare din franceză și spaniolă și care, de la bun început, a fost termen creștin, desemnând o noțiune intens conotată pozitiv. Mai mult, în română, limbă continuatoare a unei latine „rustice”, reminiscentele păgâne / antecreștine au putut supraviețui în condițiile dezvoltării populației daco-române în aria așa-numitului *creștinism popular / păgân*. În același sens ar putea fi invocate și alte aspecte, ca, de pildă, instituția Inchiziției în Occident (ul romanic), fenomen ce nu putea rămâne fără consecințe în plan lingvistic. Astfel, în Orient, unde nu a existat o instituție similară, libertatea vorbitorului s-a putut manifesta mai puțin cenzurat, dovadă în acest sens, printre altele, inclusiv numeroase „degradări semantice” ale unor termeni desemnând noțiuni religioase, un fenomen (mult) mai pregnant în Orientul latin, comparativ cu aria occidentală a romanității (pentru detalii, v. Teleoacă 2012: 73–94). În aceeași ordine de idei, considerăm că sentimentul acesta al... ‘dezminunării’ / ‘dezmirării’ nu poate fi separat nici de dimensiunea *economică*. Astfel, în cazul societăților mai puțin prospere economic, sentimentul ‘minun(ăr)ii’ suferă o anumită atrofiere, în condițiile orientării preocupărilor umane către zona pragmatică, aceea a subzistenței, a „grijii pentru ziua de mâine”. Implicit, în acest context, se diminuează și simțul estetic, un simț poetic, văzut în studiile de specialitate inclusiv în relație cu capacitatea ființei umane de a se... minuna¹⁷.

¹⁶ Nu am consemnat contexte paralele cu adv. *desagradablemente*.

¹⁷ De pildă, filosoful francez B. Vergely definea starea de minunare în termenii unei stări / capacități... poetice: «L’émervaillement est une faculté *poétique* qui se décide» (Bertrand Vergely, *Retour à l’émervaillement. Essais clés*, Éditions Albin Michel, 2010). V., în același sens, și C. Singer care vedea relația dintre subiectul uman și minune ca pe o relație obligatorie, ca pe o datorie sfântă a omului față de propria condiție, așa cum aceasta i-a fost dată de Creator în Univers: « Notre devoir le plus

După toate probabilitățile, astfel de fenomene de „polarizare semantică” nu sunt de dată recentă, însă, în același timp, nu este exclus ca acestea să fi proliferat îndeosebi în epoca modernă, fiind susceptibile de a fi analizate (inclusiv) în relație cu un anumit spirit „decadent”. În ultimă instanță, ar putea fi vorba despre un fenomen mai amplu, definibil în relație cu *desacralizarea*, cu fenomenul *secularizării*, aceasta în condițiile în care starea de ‘minunare’ (în general, starea de ‘mirare’) este relevantă (inclusiv) pentru capacitatea de *smerire a omului* în fața lui Dumnezeu și a zidirii Sale¹⁸. Prin urmare, o deplasare semantică, la prima vedere, soldată (pur și simplu) cu o... *improprietate semantică*, este susceptibilă de a primi și alte explicații / justificări, de pildă din perspectiva admiterii unor *tendințe specifice*, manifestate într-un context istorico-cultural aparte. În același timp, nu trebuie omis faptul că, cel puțin în unele dintre enunțurile excerptate (din pagini de limba română), utilizarea „improprie” a vb. *a minuna*, în speță cu accepție negativă, se face în deplină cunoștință de cauză, în consecință ne(mai)fiind vorba despre o improprietate semantică, ci despre o valorificare specifică a verbului respectiv, mai exact în conformitate cu anumite intenții (pragma-stilistice) de comunicare. În astfel de cazuri, avem a face, cu alte cuvinte, cu o „deraieră” asumată și... soluționabilă în perspectivă discursivă, deși – așa cum remarcam *supra* – chiar și în situații de acest gen, rămâne relevantă opțiunea enunțiatorului de a exprima un anume conținut într-un anume fel. Abstracție făcând de contextele (marcate sau non-marcate pragma-stilistic) în limitele cărora ‘a minuna’ se asociază cu stimulul orientat negativ, *semantica verbelor în discuție este una fundamental pozitivă în toate cele trei limbi considerate*, inclusiv în română, unde enunțurile în care *a minuna* se construiește cu stimulul pozitiv predomină net asupra celor cu stimulul negativ.

BIBLIOGRAPHY

- Ciorănescu, Al., 2007, *Dicționarul etimologic al limbii române* [Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin], București, Editura Saeculum I.O(CDER).
- Corominas, Joan, 1954, *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, volumen III (L–RE), Madrid, Editorial Gredos, S.A. (Corominas 1954 [III]).
- Diccionario de la Real Academia Española*, 2001, la 22.ª edición, Madrid, Espasa Calpe, edición electrónica [online: www.rae.es/recursos/diccionarios/drae] (DRAE online).
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009 (ediția a III-a, revăzută și adăugită), București, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold (DEX 2009).
- Dicționarul Limbii Române*, 1967, Tomul VI, Fascicula a 8-a (*miniaturiza – mititel*), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România (DLR [VI] 1967).
- Dicționarul limbii române literare contemporane*, 1955–1957, București, Colectiv, Editura Academiei Române (DLRLC).
- Ernout, Alfred, Antoine Meillet, 2001, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, Klincksieck (Ern.–Meillet 2001).

impérieux est peut-être *de ne jamais lâcher le fil de la Merveille*. Grâce à lui je sortirai du plus sombre des labyrinthes » (Christiane Singer, *Où cours-tu, Ne sais-tu pas que le ciel est en toi ?*, Éditions Albin Michel, 2001).

¹⁸V., în acest sens, și una dintre accepțiile cu care vb. *a minuna*, în tipar reflexiv, circula în româna veche, anume „a se smeri în fața minunilor lui Dumnezeu; a se tulbura profund”: „*Minunatu-se-au* înțelepciunea ta *de... mere*” (PSALT. 288, *apud* DLR [VI] 1967).

- Lakoff, George, 1987, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago, University of Chicago Press.
- Langacker, Roland W., 1987, *Foundations of cognitive grammar*, vol. I: *Theoretical prerequisites*, Stanford, University Press.
- Larousse.fr.: encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne [online: www.larousse.fr/] (Larousse online).
- Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-stilistică a verbului românesc. Verbele psihologice*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București.
- Noul dicționar explicativ al limbii române*, 2002, București – Chișinău, Editura Litera Internațional (NODEX 2002).
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2005, *Terminologia religioasă creștină în limba română*, București, Editura Academiei Române.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2012, „Interferențe lingvistice ‘sacru / profan’ în spațiul romanic”, în *Studii și cercetări lingvistice*, LXIII, nr. 1, p. 73–94.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2014a, „Termes religieux hérités du latin à diffusion restreinte dans la Roumanie”, în *Revue roumaine de linguistique*, LIX, nr. 2, p. 189–202.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2014b, „Verbele de mirare în limba română actuală: structura semantică a predicatului psihologic și implicațiile sale asupra cadrului adjuncțional”, în Iulian Boldea (ed.), *Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives*, Tîrgu-Mureș, Arhipelag XXI, p. 380–391.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2015, *Structuri argumentale verbale în context romanic: ‘a consterna’ în română, franceză și spaniolă*, comunicare la cel de al VI-lea Simpozion Internațional de Lingvistică, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, 29–30 mai 2015.
- Teleoacă, Dana-Luminița, 2016, „Structuri argumentale verbale în limbile romanice actuale: ‘a mira’ în română, franceză și spaniolă. Primul argument: subiectul”, în Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Editors), *The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, Language and Discourse, vol. 4, Tîrgu Mureș, Arhipelag XXI Press, p. 282–293
- Teleoacă, Dana-Luminița, *Verbele psihologice de mirare. O abordare sintactico-semantico-pragmatică din perspectiva gramaticii cognitive în context romanic (română, franceză și spaniolă)* [Verbele de mirare] (lucrare în curs de elaborare).
- Trésor de la langue française informatisé*, Analyse et traitement informatique de la langue française – Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales [CNRTL] – Université Nancy, CNRS Éditions [online: atilf.atilf.fr/tlf.htm] (TLFi).
- Zugravu, Nelu, 1997, *Geneza creștinismului popular al românilor*, Institutul Român de Thracologie, București, Vavila, EDINF SRL.